

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-15>

УДК 378(371.133:316.43)

Олена Оржель

Наталія Шофолова

Партнерство задля інновацій: Інститут вищої освіти НАПН України та Вища професійна школа середнього бізнесу

Звіт про навчальний візит в місто Білефельд, Німеччина

Висвітлені результати навчального візиту наукових співробітників Інституту вищої освіти НАПН України до Німеччини з метою дослідження третьої місії університетів. Проаналізовано досвід Вищої професійної школи середнього бізнесу у м. Білефельд щодо інноваційної діяльності та взаємодії з громадою, а саме впровадження інновацій через партнерства з бізнесом, місцевими органами влади, громадянським суспільством, що сприяє соціально-економічному розвитку громади та регіону.

Ключові слова: вища освіта, партнерство університетів з бізнесом і місцевими громадами, інновації, Інститут вищої освіти НАПН України, Вища професійна школа середнього бізнесу (Білефельд).

В рамках проекту Еразмус+ «UNICOM – Посилення співпраці між університетами і громадами» (Universities-Communities: Strengthening Cooperation) (<https://ihed.org.ua/internationalization/project-unicom-ua>) з 15 по 20 жовтня 2023 року відбувся навчальний візит українських учасників проекту до Вищої професійної школи середнього бізнесу в місті Білефельд, Німеччина (<https://www.fh-mittelstand.de/forschung/forschungsprojekte>).

© Наталія Шофолова, Олена Оржель, 2023

Участь у навчальному візиті мали змогу взяти представники 7 українських університетів та співробітники Інституту вищої освіти НАПН України: Наталія Шофолова, Олена Оржель та Михайло Бойченко (докладніше про проект та партнерів <https://unicom.community/>).

Fachhochschule des Mittelstands (FHM) є закладом вищої освіти, орієнтованим на потреби малого та середнього бізнесу – найдинамічнішого сектору сучасної економіки. Призначення FHM – готувати спеціалістів

Вища професійна школа середнього бізнесу (Білефельд) та їхні партнери – проект «Open Innovation City»

та менеджерів, які б допомагали Німеччині залишатись інноваційною та успішною, відповідати на виклики і змінювати малий та середній бізнес відповідно до основних тенденцій нашого часу: промисловість 4.0, цифровізація, екологізація тощо.

Цей доволі молодий ЗВО буз заснований 2000 році, має 10 філій у містах Бамберг, Берлін, Білефельд, Вальдсхут, Ганновер, Дюрен, Кельн, Росток, Фрехен, Шверин у різних землях Німеччини. FHM пропонує здобувачам освіти 39 бакалаврських програм, 18 магістерських та одну програму PhD. Фокус усіх освітніх програм: місцева економіка; обов'язковим для всіх програм (наприклад, *медіа дизайн чи комп'ютерні науки*) є навчальні дисципліни з підприємництва та складання бізнес плану. Загалом мережа FHM має 5.700 студентів, з них 1800 навчаються у м. Білефельд.

Невипадково місто Білефельд є штаб-квартирою (головним офісом) FHM: адже Білефельд вважається столицею середнього бізнесу Німеччини, а також місцем розташування багатьох відомих компаній, включно із тими, що присутні в Україні: Miele (машинобудування), Dr. Oetker (харчова промисловість), Bertelsmann (видавнича галузь, якісна журналістика, медіа та комунікаційні послуги), GERRY WEBER (мода), SCHÜCO (алюмінієві конструкції для вікон, дверей, внутрішніх перегородок), CLAAS (сільськогосподарська техніка) та інші.

FHM має розгалужену мережу бізнес партнерів (понад 4000 компаній), тісно співпрацює з місцевими органами влади, громадянським суспільством. Співпраця з бізнесом відкриває великі можливості для студентства: гостьові лекції бізнес-гуру, екскурсії на підприємства та знайомство з реальними проектами, набуття початкового досвіду завдяки стажуванню у компаніях, влаштування на роботу на неповний робочий день. Завдяки тісній співпраці FHM добре знає потреби середнього бізнесу, у співпраці та координації з компаніями розробляє освітні програми, планує та реалізує дослідження. Таким чином, FHM готує саме тих фахівців, спеціалістів та менеджерів, які потрібні середнім компаніям сьогодні та які можуть забезпечити їх поступ та підвищити конкурентоспроможність у майбутньому.

Значною мірою успіх освітніх програм FHM забезпечується дослідницькою діяльністю. З моменту заснування FHM науково-дослідна діяльність школи зосереджена на проблемах середнього бізнесу, середніх промислових компаній та розвитку ремесел. Успішність та інноваційність дослідницької діяльності вимірюється тим, наскільки добре науковцям FHM вдається відповідати на проблеми, з якими бізнес стикається сьогодні, та шукати рішення для викликів майбутнього. Тематика наукових досліджень включає різні аспекти підприємництва, економічності стійкості, розвиток міст та регіонів, цифровізацію та безпеку, медіа та

віртуальну реальність, вміння і навички, освіти та розвиток людських ресурсів, охорону здоров'я та догляд.

З метою наукового супроводу освітньої діяльності FHM було засновано кілька науково-дослідних інститутів та центрів: Інститут малого та середнього бізнесу для району Ліппе (земля Північний Рейн-Вестфалія); Інститут культурних і креативних індустрій; Центр сталого врядування для спостереження та контролю за екологічними, соціальними та економічними параметрами розвитку компаній та секторів економіки; Інститут здоров'я; Інститут кібербезпеки та цифрових інновацій та інші. Десятки дослідницьких проєктів FHM фінансуються як з власних ресурсів школи, так і за рахунок зовнішніх джерел. Бюджет FHM на дослідження та розробки становить близько 3,5 мільйонів євро на рік та систематично зростає.

Одним із важливих партнерів FHM є Товариство Фраунгофера – це німецька дослідницька організація, яка має 76 інститутів, розташованих по всій Німеччині, кожен з яких спеціалізується на різних питаннях прикладних наук. На відміну від Товариства Макса Планка, яке спеціалізується на фундаментальних дослідженнях, Товариство Фраунгофера зосереджується на практико-орієнтованих дослідженнях, спрямованих на вирішення конкретних завдань та потреб людей: здоров'я, безпека, комунікації, енергетика, навколишнє середовище, розвиток технологій майбутнього.

Крім дослідницьких проєктів, FHM ініціює і виконує освітні проєкти та проєкти, спрямовані на місцевий соціально-економічний розвиток. Крім того, ЗВО є активним учасником програми Еразмус+, бере участь у великій кількості проєктів за напрямками «Стратегічне партнерство у сфері вищої освіти», «Стратегічне партнерство у сфері професійної освіти та підготовки», «Стратегічне партнерство у сфері освіти дорослих», «Альянси знань» та «Розвиток потенціалу у сфері вищої освіти».

Усі проєкти FHM можна поділити на три групи: регіональні, національні та міжнародні, але фокус усіх проєктів: виклики середнього бізнесу, інноваційний розвиток, цифровізація бізнесу, розвиток навичок і можливості працевлаштування, нові моделі і формати співпраці між університетами та бізнесом, які прискорюють трансфер знань та інтеграцію нових технологій і тим самим сприяють інноваціям. Партнерами проєктів є європейські університети та ЗВО з поза меж ЄС, кілька сотень компаній та промислових підприємств, наукові установи, палати і політичні організації.

Цікавим прикладом проєкту, ініційованим FHM, є Open Innovation City (Місто відкритих інновацій) (<https://openinnovationcity.de/>). У 2019 для розроблення концепції проєкту об'єдналися 4 партнери: FHM, Founders Foundation (<https://foundersfoundation.de/>), приватна тренінгова ком-

панія для підприємців та засновників бізнесу, **Pioneers Club** (<https://pioneers.club/>), коворкінг для спілкування стартаперів, молодих та досвідчених підприємців, експертів, менеджерів, та **Owl maschinenbau** – регіональна мережа машинобудівельних компаній (<https://www.owl-maschinenbau.de/>). Проєкт **Open Innovation City** розпочався у 2020 році у партнерстві із муніципалітетом міста Білефельд та за фінансової підтримки Міністерства економіки, промисловості, захисту клімату та енергетики землі Північний Рейн-Вестфалія.

Ідея проєкту полягає у тому, що глобальні виклики, як-то конкуренція, зміни клімату та екологічні проблеми, демографічні проблеми, зокрема старіння населення та міграція, промислова революція 4.0, є спільними для приватних компаній та міст. Відповіддю на виклики має стати інноваційна економіка та поєднання зусиль різних суб'єктів для

Осередки компаній “Pioneers Club” та “Founders Foundation”

інноваційного розвитку міст і регіонів, великих компаній, середніх та малих підприємств різних секторів та галузей економіки. Проект базується на концепції «воронки інновацій» (<https://vocean.com/open-innovation/>), яка не має суцільних, твердих стін, тож інновації можуть народжуватись у взаємодії різних суб'єктів, спільнот, середовищ і поширюватись у різних середовищах, для різних середовищ і сфер. Усі можуть бути носіями інноваційних ідей; інновації потрібні усюди та можуть виникати у будь-якій сфері місцевого врядування, підприємництва, промислового виробництва, освіти, культури тощо.

Проект Open Innovation City об'єднав 4 категорії партнерів: місцевих політиків, посадовців та міську адміністрацію; компанії та бізнес-асоціації; заклади освіти та дослідницькі установи; громадянське суспільство та громадян для здійснення трансформацій у місті Білефельд за такими напрямками: розумна економіка, людиноцентризм, зелене місто, нова мобільність, об'єднаний простір, нова робота, об'єднане місто. Активаторами, або чинниками успішності проекту, визнані: належне врядування, активна участь і залучення громадян, розвинене партнерство, наявність інноваційної екосистеми, культура співпраці і взаємодії між представниками різних соціальних груп і верств міського населення. Проект Open Innovation City виявився успішним і буде продовжений.

Учасники навчального візиту мали можливість відвідати також осередки компаній Founders Foundation та Pioneers Club, які відіграють важливу роль у розвитку малого та середнього бізнесу регіону. Founders Foundation створена як проект за участю місцевої влади, бізнесу та університетів. Місія Founders Foundation – розширення можливостей підприємців. Діяльність полягає у навчанні наступних поколінь успішних засновників компаній і побудові екосистеми впливу B2B-стартапу в серці німецького середнього бізнесу – родинних підприємств, компаній типу «salt-of-the-earth», які утворюють основу німецької економіки. Як піонери в справі навчання засновників, Founders Foundation використовують власну освітню модель.

Створюючи тривалу та ефективну екосистему стартапів B2B, Founders Foundation поєднують новий і успішно працюючий наявний бізнес. Така модель допомагає сформувати цифрове майбутнє Оствестфалії-Ліппе, регіону, що характеризується як сучасними міськими просторами, так і великими сільськими районами.

Pioneers Club – це комерційний проект, що поєднує місце для коворкінгу, нетворкінгу та подальшого навчання підприємців і бізнесменів у Білефельді. Мережа Pioneers Club налічує понад 150 членів та є одним із найсильніших осередків, де зустрічаються стартапи, фрілансери та компанії малого та середнього розміру. Клуб Pioneers на площі 2000 м² пропонує не тільки робочі місця, але й кімнати для зустрічей, медіа-зону,

Інноваційний кампус Лемґо – Innovation Campus Lemgo (ICL)

студію подкастів, ночівлю, кухню для підготовки і кілька високоякісних зон для проведення заходів. Тут також проводяться освітні та наукові заходи у співпраці з університетами та бізнесом.

Учасники також відвідали Інноваційний кампус Лемго – Innovation Campus Lemgo (ICL) (<https://www.icl-owl.de/>)– технологічне містечко для навчання, наукових досліджень і тестування інноваційних розробок, засноване Owl-maschinenbau – мережею бізнес-партнерства зі Східної Вестфалії-Ліппе для невеликих компаній, стартапів і великих корпорацій у галузі машинобудування та автоматизації. (<https://www.owl-maschinenbau.de/>). Головною ідеєю містечка є синергія між освітою, дослідженнями та бізнесом, що робить його унікальним і успішним. Центром містечка є будівля InnovationSPIN (<https://innovation-spin.de/>) площею 6400 квадратних метрів, де створено унікальне поєднання науки, освіти та ремесел для розвитку інновацій у синергії та без інституційних перешкод. Ця унікальність відображена в архітектурі як всередині, так і зовні. Кордони тут вже не просто символічно зникають. Дизайн відкритих кімнат, спільні робочі зони та лабораторії допомагають партнерам реалізувати задуману концепцію на практиці. Візія будівлі: створити місце, яке пропонує практичну освіту за межами інституцій, а також представляє собою інкубатор інноваційних проєктів.

Навколо центральної будівлі розташовані інші об'єкти, що забезпечують інновації в різних галузях економіки, таких як машинобудування, меблева промисловість, галузь охорони здоров'я, металообробна промисловість, атомобільна промисловість, електротехнічна промисловість, ІТ, харчова промисловість. Ключові цифри діяльності містечка: 2 мільйони жителів, 1,1 млн зайнятих, що дають 60 мільярдів євро ВВП, співпраця з 5 державними університетами, де здобувають вищу освіти 60 000 студентів.

Завдяки такому інноваційному підходу та співпраці забезпечується вища якість життя та зміцнення згуртованості регіону. Тут професійне навчання, академічне викладання та наукові дослідження, а також професійна підготовка, додаткові освітні послуги та підвищення кваліфікації працюють поряд та задля спільної мети розвитку економіки регіону.

Тому Innovation Campus Lemgo об'єднує існуючих і нових гравців у всьому інноваційному ланцюжку «освіта – дослідження – бізнес» і таким чином створює екосистему для інновацій у сфері цифрової економіки.

Навчальний візит до Білефельду був дуже надихаючим для українських партнерів. Програма була насичена відвідуваннями інноваційних локацій та інтерактивними воркшопами, що супроводжувались палками дискусіями між учасниками проєктних команд партнерів. Українські університети як інституції знань та досліджень, мають багато напрацювань у побудові партнерства з бізнесом та здатні об'єднати та мобі-

лізувати ресурси для соціально-економічного розвитку, а такий досвід партнерів допоможе їм стати центрами інноваційних екосистем.

Natalia Shofolova, Olena Orzhel. Partnership for innovation: the Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine and Fachhochschule des Mittelstands (Bielefeld). *Report on a study visit to the city of Bielefeld, Germany*

The results of the study visit of Ukrainian researchers of higher education to Germany with the aim of researching the implementation of innovations through university partnerships with businesses and local communities are analyzed. The report is based on an analysis of the work of the Fachhochschule des Mittelstands in Bielefeld.

Keywords: *higher education, partnership of universities with business and local communities, innovations, Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine, Fachhochschule des Mittelstands (Bielefeld).*

Шофолова, Наталія, кандидат економічних наук, доцент, завідувач відділу взаємодії університетів і суспільства Інституту вищої освіти НАПН України; менеджер проекту UNICOM в Інституті вищої освіти НАПН України (Україна).

E-mail: n.shofolova@ihed.org.ua

<https://orcid.org/0000-0003-3207-0110>

Оржель, Олена, доктор наук з державного управління, доцент, головний науковий співробітник відділу взаємодії університетів і суспільства Інституту вищої освіти НАПН України (Україна).

E-mail: o.orzhel@ihed.org.ua

<https://orcid.org/0000-0001-9912-0173>

Shofolova, Natalia, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the University-Society Interaction Department of the Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine; manager of the UNICOM project at the Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine).

E-mail: n.shofolova@ihed.org.ua

<https://orcid.org/0000-0003-3207-0110>

Orzhel, Olena, Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Chief Researcher of the University-Society Interaction Department of the Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine).

E-mail: o.orzhel@ihed.org.ua

<https://orcid.org/0000-0001-9912-0173>